

УДК 37.013:37

Дубасенюк О. А.

д.п.н., професор, професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Трансформація освіти постає глобальним процесом, спричиненим технологічними, соціально-економічними змінами, що вимагає від національних систем освіти швидкої адаптації та модернізації. Вона зосереджується на формуванні компетентностей 21-го століття, таких як критичне мислення, креативність, співпраця та цифрова грамотність. Викладач вищої школи в контексті сучасних освітніх трансформацій перетворюється з транслятора знань на фасилітатора, наставника та архітектора навчального середовища. На думку вчених компетентнісний підхід відображає інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної й загальної культури (рівень освіченості, достатній для самоосвіти і самостійного вирішення пізнавальних проблем), досвіду педагогічної діяльності та педагогічної творчості, що конкретизуються у відповідній системі знань, умінь, готовності до професійної діяльності (О. Березюк, О. Вознюк, М. Головань, О. Овчарук, О. Савченко, В. Ягупов). Компетентнісний підхід спрямований на формування/розвиток професійної компетентності як якості особистості викладача вищої школи та майбутнього педагога/фахівця, що характеризує рівень його інтеграції у середовище професійної діяльності і водночас в різні соціальні середовища, входження у які передбачає виконання різних соціальних ролей. Компетентність інтегрує теоретичні й практичні наукові розвідки у сфері професійної підготовки сучасного фахівця, яка дедалі все більше педагогізується [2, с. 108-109]. Основні вимоги до професійних та особистісних якостей викладача вищої школи можна розділити на ключові групи [4].

Особливості професійно-педагогічної компетентності викладача, які постають як базові вимоги, оновлені з урахуванням сучасних освітніх моделей. Це насамперед актуальність змісту та наукова новизна професійно-педагогічних дисциплін, що передбачає постійне оновлення навчальних матеріалів, інтеграцію результатів власних наукових досліджень в освітній процес на основі принципу *Research-Based Teaching*. Сучасний викладач повинен мати глибоке розуміння галузевих трендів та їх впливу на майбутню професію студента.

Орієнтація на результат (компетентнісний підхід). Це здатність формулювати навчальні цілі не як перерахування запланованих тем, а як чіткі результати навчання (знання, уміння, навички і водночас як результат – набуті компетентності); наголос при цьому робиться на формуванні практичних навичок (hard skills) та soft skills (критичне мислення, командна робота, вирішення проблем) [1]; гнучкість оцінювання: перехід від виключно підсумкового (екзамени) до формувального оцінювання, яке допомагає студенту в професійному та особистісному зростанні в освітньому процесі. Разом з тим відбувається застосування критеріального оцінювання для забезпечення прозорості та об'єктивності [4].

Цифрова та технологічна компетентність. Цифровізація є головним рушієм трансформацій, що вимагає від викладача вільного володіння технологічними інструментами. Зокрема, володіння EdTech-інструментами передбачає професійне використання LMS-систем (Moodle, Google Classroom тощо) для управління навчальним контентом, комунікації та адміністрування. Застосування інструментів для інтерактивного навчання (ментальні карти, онлайн-опитування, віртуальні дошки). При цьому ефективно застосування змішаного навчання (Blended Learning) включає грамотне поєднання офлайн-взаємодії (дискусії, практичні заняття) та онлайн-активностей (самостійне опрацювання матеріалу, відеолекції). Важливе значення має створення якісного відео- та мультимедійного контенту. Водночас розуміння та інтеграція ШІ сприяє формуванню здатності використовувати інструменти штучного інтелекту (ШІ) для персоналізації завдань та автоматизації рутинних процесів (наприклад, створення тестових завдань). Вагому роль відіграє вміння адаптувати завдання та оцінювання для запобігання академічній недобросовісності, пов'язаній з використанням ШІ студентами.

Особистісно-соціальні якості викладача вищої школи (роль фасилітатора). Сучасний викладач має бути лідером, який мотивує та сприяє самостійному розвитку студента. У цьому контексті важливе значення набуває людиноцентричний підхід та інклюзивність в освітньому процесі, що вміщує здатність урахувати індивідуальні особливості та навчальні потреби студентів (інклюзивне навчання). Створення підтримуючого та безпечного навчального середовища, що є критично важливим в умовах воєнного часу.

Розвиток критичного мислення та креативності. Останнє спрямоване на набуття власних навичок критичного мислення викладача та його вміння формувати відповідні навички у студентів через проблемно-орієнтоване навчання. Такий підхід стимулює креативність та інноваційність здобувачів освіти через виконання ними дослідницьких та проєктних завдань [1]. Ще один важливий аспект - це здатність до неперервного розвитку (Lifelong Learning): Постійне самовдосконалення, не лише у професійній сфері, але й у

методиці викладання та в оволодінні новими технологіями [3, 5]. Активна академічна мобільність та співпраця з міжнародними колегами також сприяють саморозвитку впродовж життя.

Висновки: Таким чином, викладач вищої школи сьогодні має бути різнобічним фахівцем – експертом у своїй галузі, ефективним педагогом-технологом, який вміє мотивувати та готувати студентів до умов сучасних викликів. Нині професійна компетентність викладача вищої школи технологізує освітній процес, збагачує його інноваційними концептуальними векторами та постає потужним засобом реалізації актуальних завдань сучасної освіти, яка входить в еру інформаційного суспільства. Відтак, компетентнісний підхід дає можливість урахувати закономірності формування професійної компетентності викладача вищої школи та майбутнього вчителя як складника його педагогічної культури, сприяє посиленню наскрізної загальної та спеціальної педагогічної підготовки

Список літератури

1. Антонов О. В. Вивчення стану сформованості критичного мислення у здобувачів вищої освіти у процесі вивчення іноземної мови. *In*: Компетентнісні засади підготовки творчих майбутніх фахівців у закладах вищої освіти засобами цифрових технологій. Вид-во «Рута», Житомир, 2025. С. 114–151.
2. Дубасенюк О. А., Мирончук Н. М. Методологія педагогічних досліджень та академічна доброчесність в освітній галузі: навч.-метод. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2025. 244 с.
3. Дубасенюк О., Мирончук Н., Сидорчук Н. Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять з освітньої компоненти «Технології навчання дорослих»: для здобувачів магістерського рівня вищої освіти. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 70 с.
4. Компетентнісні засади підготовки творчих майбутніх фахівців у закладах вищої освіти засобами цифрових технологій. Том 1. Вид-во «Рута», Житомир. 220 с.
5. Лук'янова, Л. Б., & Симеля, Кшиштоф Ф. Стилi навчання в освітi дорослих: теоретико-прикладний аналіз. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 2025. 1(27), 9–23.